

PILOTUNDERSØGELSE AF 4 KOMMUNERS INDDRAGELSE AF FRIVILLIGE

**Frivilligrådet
Juni 2010**

Copyright © Frivilligrådet 2010

Udarbejdet af

**Frivilligrådet
Udviklingskonsulent Sofie Billekop
sb@frivilligraadet.dk**

INDHOLDSFORTEGNELSE

RESUMÉ.....	4
BAGGRUND OG FORMÅL.....	5
Undersøgelsens formål.....	5
Fakta om undersøgelsen.....	5
Forvaltningsdelen af undersøgelsen.....	5
Institutionsdelen af undersøgelsen.....	6
RESULTATER	8
I hvor høj grad inddrages frivillige i kommunerne?	8
Forvaltningsundersøgelsen.....	8
Institutionsundersøgelsen	9
Fremtidig inddragelse af frivillige.....	10
Opsummering	11
Hvad er holdningen til at inddrage frivillige i kommunerne?	12
De institutioner mv., der inddrager frivillige	12
De institutioner mv., der ikke inddrager frivillige	13
Frivilligt arbejde – supplement til eller erstatning for de ansatte?	14
Opsummering	16
Hvem er de frivillige?.....	17
Årsager til at inddrage frivillige uden foreningstilknytning.....	19
Opsummering	22
Hvordan rekrutteres de frivillige?	23
Opsummering	24
Frivilligrådets perspektiver på undersøgelsen.....	25
Er 45 % mange eller få?.....	25
Hvad vej vender pilen?.....	26
Hvad er de frivillige foreningers rolle?.....	26
En videre undersøgelse	27
BILAG	29
Bilag 1. Spørgeskema til forvaltningerne	29
Bilag 2. Spørgeskema til kommunale institutioner, projekter, tilbud mv.....	35
OM FRIVILLIGRÅDET.....	43

RESUMÉ

Nærværende pilotundersøgelse om kommunernes inddragelse af frivillige i opgaveløsningen er foretaget i de fire kommuner Guldborgsund, Randers, Rødovre og Syddjurs i i marts og april 2010. Her præsenteres resultaterne i korte træk.

I hvor høj grad inddrages frivillige i kommunerne?

45 % af institutioner, projekter og tilbud, der deltog i undersøgelsen, inddrager frivillige. Dette sker især på ældreområdet, hvor 13 ud af 14 institutioner løser deres opgaver sammen med frivillige. En tredjedel af samtlige institutioner mv. påtænker at styrke samarbejdet med frivillige fremover. Det er især de steder, der allerede i dag inddrager frivillige, der vil øge samarbejdet i fremtiden. 90 % af de institutioner mv., der i dag ikke inddrager frivillige, vil heller ikke gøre det fremover.

Hvad er holdningen til at inddrage frivillige i kommunerne?

Institutionerne har fået mulighed for at vælge mellem en række årsager til, at de hhv. inddrager og ikke inddrager frivillige i deres arbejde. Ud af de institutioner mv., der inddrager frivillige, angiver 58 %, at det skyldes, at frivillige kan skabe en anden relation til brugere/beboere, 56 %, at frivillige giver mulighed for at skabe nye tilbud, og 49 %, at frivillige øger kvaliteten af det samlede arbejde på stedet.

Ud af de institutioner mv., der ikke inddrager frivillige i deres arbejde, angiver 52 %, at det ikke passer til deres fagområde, 31 %, at de ikke har overvejet det, og 24 %, at de frivillige laver arbejde, der burde varetages af ansatte.

Derudover er institutionerne blevet bedt om at angive, om de opfatter frivillige som en erstatning for eller et supplement til de ansatte. Det er almindeligvis anset for en negativ ting, at frivillige erstatter ansattes arbejde, og en positiv ting, at de supplerer arbejdet. Her fremkommer en tydelig forskel på holdningen til frivillige afhængig af, om institutionerne inddrager eller ikke inddrager frivillige. Hvor 94 % af de institutioner, der i dag inddrager frivillige, anser frivillige for at være et supplement, har kun 47 % af de institutioner, der ikke inddrager frivillige, denne holdning. Derimod mener 17 %, at frivillige er en erstatning for de ansattes arbejde.

Hvem er de frivillige?

Det gælder for forvaltninger såvel som for institutioner, projekter og tilbud, at der inddrages *både* frivillige, der kommer fra en forening, og frivillige, der ikke har foreningstilknytning men yder den frivillige indsats "på egen hånd". Derudover inddrager forvaltningerne oftere end institutioner mv. *udelukkende* frivillige fra forening i deres projekter. Omvendt inddrager institutioner mv. oftere end forvaltningerne *udelukkende* frivillige uden foreningstilknytning. Især i forbindelse med kommunale tilbud såsom væresteder inddrages der udelukkende frivillige uden foreningstilknytning.

62 % af institutionerne mv. mener, at det er et tilfælde, at de inddrager frivillige uden foreningstilknytning i stedet for frivillige i forening. Dog begrundes 56 % det også med, at de arbejder med at inddrage lokale ressourcer. Dette ses ikke mindst på ældreområdet. Ofte inddrages frivillige fra foreningerne ikke, da institutionerne oplever, at foreningerne ikke har relevante tilbud.

Hvordan rekrutteres de frivillige?

I langt hovedparten af institutionerne bliver der rekrutteret frivillige ved at spørge rundt i sit netværk. Mange frivillige henvender sig også selv. Kun 25 % af institutioner mv. rekrutterer frivillige ved at kontakte frivillige foreninger eller frivilligcentre. Dette udgør kun 41 % af de institutioner, der faktisk angiver at inddrage frivillige fra forening i deres arbejde.

BAGGRUND OG FORMÅL

Undersøgelsens formål

Denne undersøgelse er en pilotundersøgelse foretaget i fire kommuner. De deltagende kommuner er Rødovre, Guldborgsund, Randers og Syddjurs og har besvaret spørgeskemaet i marts og april 2010.

Undersøgelsens formål er at udvide kendskabet til kommunernes inddragelse af frivillige i løsningen af kommunale opgaver. Her fokuseres især på fire forhold:

- I hvor høj grad inddrages frivillige i kommunerne?
- Hvad er holdningen til at inddrage frivillige i kommunerne?
- Hvem er de frivillige?
- Hvordan rekrutteres de frivillige?

Baggrunden for at foretage en pilotundersøgelse af inddragelsen af frivillige er dels en generel interesse for kommunernes forhold til at inddrage frivillige i deres arbejde. Derudover foretages undersøgelsen for at afdække hvilke områder, der kunne være interessante at fokusere yderligere på i en mere omfattende undersøgelse.

Fakta om undersøgelsen

Når vi i denne undersøgelse taler om kommunale opgaver, antager vi, at disse primært løses 1. i institutioner (vuggestue/børnehave/SFO/fritidshjem, grundskoler, plejehjem/plejecentre mv.), 2. som projekter, der har kommunen som 'ejer'/koordinator eller 3. som kommunale tilbud. For at få indblik i inddragelsen af frivillige i forbindelse med disse kommunale opgaver har vi spurgt på både forvaltningsniveau og på institutions-/projekt-/tilbudsniveau.

Der er udarbejdet to forskellige spørgeskemaer målrettet de to niveauer. Spørgeskemaet til forvaltningerne havde bl.a. til formål at give os generel information, der kunne bruges i udarbejdelsen af skemaet til institutionerne mv.

Forvaltningsdelen af undersøgelsen

I alt har 43 forvaltningschefer modtaget en invitation til undersøgelsen. Vi har så vidt muligt sendt invitationer ud til forvaltningschefer, der dækker følgende områder:

- Førskoleområdet
- Skoleområdet
- Ældreområdet
- Social- og arbejdsmarkedsområdet
- Det specialiserede socialområde
- Kultur- og fritidsområdet
- Miljø- og teknikområdet
- Sundhedsområdet
- Erhvervsområdet
- Frivillighedsområdet

Dette skulle de besvarende krydse af i selve spørgeskemaet, hvor der også fandtes en 'Andet'-kategori. Denne kategori blev hyppigst brugt til at notere, hvis en person dækkede mere end ét område.

Ikke alle de besvarende var forvaltningschefer, da disse i nogle tilfælde videresendte spørgeskemaet til ansatte med større viden på området.

Da det ikke var muligt at sende invitationen til alle forvaltningschefer i de fire kommuner, blev invitationen i én kommune sendt til forvaltningsdirektørerne, der skulle videreformidle til cheferne. Dette har betydet en lavere deltagelse på forvaltningsniveau i denne kommune. I alt svarede 38 ansatte i forvaltningerne.

Institutionsdelen af undersøgelsen

Undersøgelsen blev sendt ud til 284 kommunale institutioner, projekter, tilbud mv. Derudover har nogle ansatte på forvaltningerne besvaret skemaet om institutioner, projekter og tilbud i kommunen. Af de 284, der har modtaget skemaet, har 129 påbegyndt skemaet. Dette giver en svarprocent på 45 %. Ud af disse var 113 i undersøgelsens målgruppe. De, der ikke var i målgruppen – ikke-kommunale arbejdspladser samt selvejende institutioner uden driftsoverenskomst – blev automatisk sorteret fra. Heraf har 108 gennemført eller næsten gennemført undersøgelsen.

Ud af de 108 institutioner, projekter og tilbud, der har svaret, er 72 (67 %) fra kommunale institutioner eller selvejende institutioner med driftsoverenskomst. Institutioner dækker primært over skoler, ældreinstitutioner (plejehjem mv.), førskoleinstitutioner (vuggestue, børnehave mv.) og kultur- og fritidsinstitutioner (kulturhuse, museer, biblioteker mv.). De resterende 33 % er besvaret af ansatte på kommunale tilbud, projekter samt i nogle forvaltninger. Disse vil optræde som en del af institutionsundersøgelsen.

Tabel 1 viser deltagelsen fordelt på den overordnede type kommunal arbejdsplads. Disse kategorier har respondenterne selv placeret sig under. I særlige tilfælde har vi ændret placeringen 'Andet' til en af de øvrige kategorier.

Deltagelse fordelt på forskellige typer kommunale arbejdspladser

Institution	Tilbud	Projekt	Forvaltning	Andet eller ikke besvaret
72	18	3	11	4

Tabel 1. De 108 deltagere fordelt på typen af arbejdsplads.

Det er dog værd at bemærke, at nogle kommunale arbejdspladser kan være svære at placere entydigt som enten en institution eller et tilbud. Det er fx tilfældet med biblioteker og krisecentre. Tabel 2 viser, hvordan omtrent samme type institution eller tilbud kan placere sig under forskellige kategorier. Tabellen er udtryk for, om bestemte grupperinger af arbejdspladser definerer sig selv som institution eller tilbud. Grupperingen af arbejdspladser er foretaget efter undersøgelsesresultaterne blev indsamlet.

Deltagelse fordelt inden for kategorierne institutioner og tilbud

	Skoler	Ungdoms- skoler og musik- skoler	Børne- haver/ dagplejer/ SFO'er	Biblio- teker og andre kultur- steder	Idræts- haller	Centre/ tilbud/ væresteder for udsatte	Plejehjem og lign.	Ældre- centre/ område- centre
Institution	7	4	21	9	2	12	4	9
Tilbud	0	1	0	3	0	11	0	3
I alt	7	5	21	12	2	23	4	12

Tabel 2. De 86 deltagere, der har defineret sig selv som enten en kommunal institution/institution med driftsoverenskomst eller et kommunalt tilbud. Nogle få institutioner er udeladt pga. manglende specificering af typen af arbejdsplads i spørgeskemaet.

Tabel 3 viser deltagelsen blandt samtlige institutioner, projekter og tilbud fordelt på forskellige fagområder.

Deltagelse af institutioner, projekter, tilbud mv. på forskellige fagområder

Førsko- le	Skole	Ældre	Kultur/ fritid	Sund- hed	Social/ arbejdsmarked	Specialiseret social	Miljø/ teknik	Andet
14	22	19	17	7	14	12	1	2

Tabel 3. De 108 deltagere fordelt på fagområde.

Nogle deltagere har ikke besvaret alle spørgsmålene, hvorfor der til nogle spørgsmål vil optræde færre respondenter end det antal, der er præsenteret her.

RESULTATER

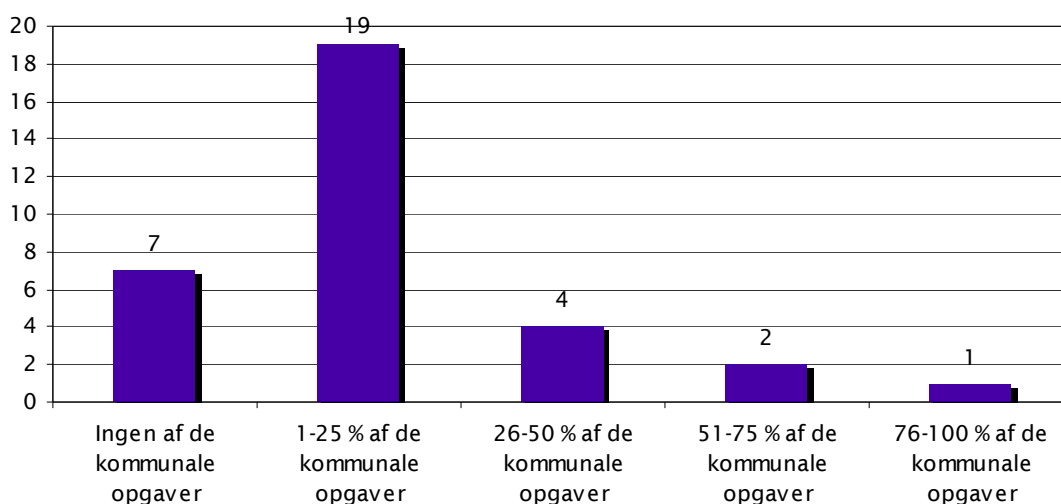
I hvor høj grad inddrages frivillige i kommunerne?

I undersøgelsen har vi ønsket at se på, i hvor høj grad der inddrages frivillige i løsningen af kommunale opgaver. Dette har vi operationaliseret ved at spørge de ansatte i forvaltningerne inden for forskellige fagområder, i hvor stor en andel af de kommunale institutioner, tilbud, projekter mv. inden for deres område, der inddrages frivillige. Samtidig har vi spurgt ude i selve institutionerne mv., om de faktisk inddrager frivillige i deres arbejde.

Forvaltningsundersøgelsen

Som vist i figur 1 mener hovedparten af de deltagende i forvaltningsundersøgelsen, at der inddrages frivillige i op til en fjerdedel af de kommunale institutioner, tilbud, projekter mv.

Forvaltningernes bud på, hvor stor en andel af institutioner, tilbud og projekter, der inddrager frivillige

Figur 1. Spørgsmål: "I hvor stor en del af kommunale institutioner, tilbud, projekter mv. inden for dit arbejdsområde inddrager man frivillige?" Opgjort i absolutte tal (33 besvarelser).

Kun 7 forvaltningschefer (ca. en femtedel) mener ikke, at der inddrages frivillige inden for deres område. Det betyder, at 4 ud af 5 forvaltningschefer mener, at der inddrages frivillige på deres område.

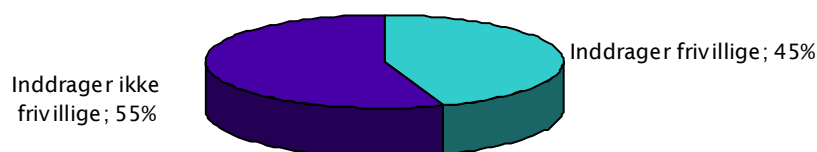
Her skal det dog bemærkes, at nogle har tilkendegivet, at de har fravalgt at deltage i undersøgelsen, netop da de ikke mener, der inddrages frivillige på deres fagområde, og de derfor ikke har oplevet at være i målgruppen. Hvis vi hypotetisk forestiller os, at de 13, der har fravalgt at deltage, ikke inddrager frivillige på deres område, vil de 26, der inddrager frivillige, kun udgøre godt halvdelen af de deltagende. Dette er naturligvis ikke et sikkert tal, men blot et hint om, at den reelle andel, der ikke inddrager frivillige, kan være højere, end vi ser her.

19 af de 33 forvaltningschefer (58 %) mener, at der på deres arbejdsområde inddrages frivillige til løsning af 1-25 % af opgaverne.

Institutionsundersøgelsen

I institutionsundersøgelsen svarer i alt 47 af de deltagende institutioner, projekter, tilbud o. lign., at de inddrager frivillige i deres arbejde (figur 2). Dette svarer til 45 % af de deltagende.

Inddragelse af frivillige i kommunale institutioner, projekter og tilbud

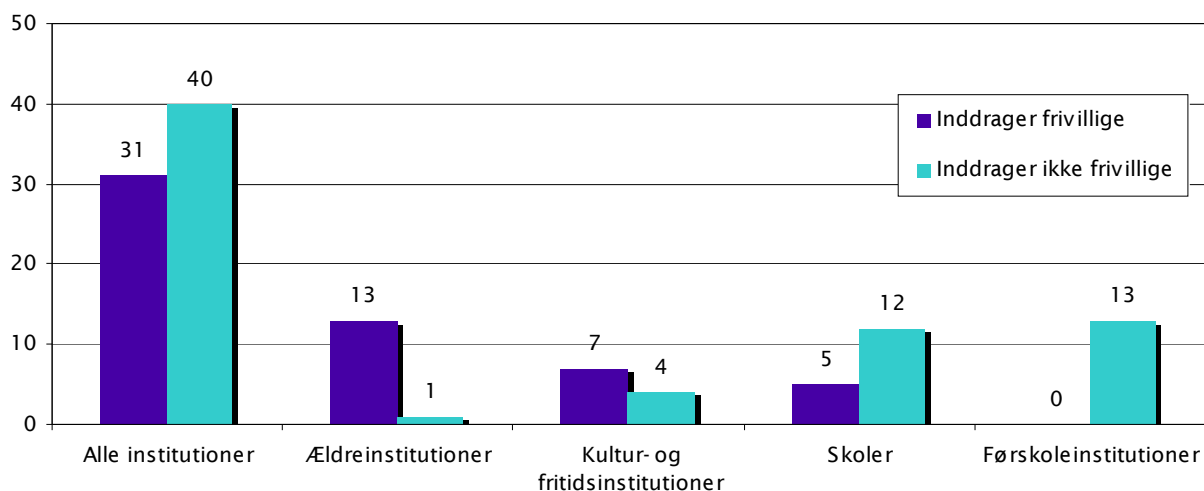
Figur 2. Spørgsmål: "Har du kendskab til, at der inddrages frivillige på din arbejdsplads?" (105 besvarelser).

Dette adskiller sig betydeligt fra forvaltningsundersøgelsen, hvor 4 ud af 5 forvaltningsansatte mener, at der inddrages frivillige inden for deres fagområde. Der har ikke inden for rammerne af vores pilotundersøgelse været mulighed for at undersøge baggrunden for denne forskel. Imidlertid kan man have forskellige bud, som vi kort vil præsentere.

Vi har allerede præsenteret en mulighed for, at tallene fra forvaltningerne kunne have set anderledes ud med en anden deltagerkreds. Dertil kommer, at det store antal institutioner (modsat kommunale projekter eller tilbud) kan have betydning for tallene. Nogle institutioner opfatter måske ikke fx forældreaktiviteter som frivillighed. Imidlertid kan man ved sammenligning af institutioner og de øvrige besvarende projekter, tilbud mv. ikke se nogen nævneværdig forskel i tallene. Hvor andelen, der inddrager frivillige, ligger på 44 % i institutionerne, ligger den på 47 % hos de øvrige deltagende. Det giver altså ikke umiddelbart grund til at tro, at et bredere spektrum af deltagere ville have givet andre resultater. Endelig er der den mulighed, at forvaltningerne har et billede af, at flere institutioner, tilbud og projekter inddrager frivillige, end det rent faktisk er tilfældet. Dette kunne være interessant at undersøge nærmere i en opfølgende undersøgelse.

Niveauet for inddragelse af frivillige er imidlertid ikke ens inden for alle fagområder. Ser vi isoleret på institutionerne i undersøgelsen, ser vi i figur 3 i hvor høj grad forskellige typer institutioner inddrager frivillige.

Udvalgte institutioners niveau af inddragelse af frivillige

Figur 3. Andel af institutioner hhv. med og uden inddragelse af frivillige fordelt på områder. Udeladt er institutioner inden for sundhedsområdet, det specialiserede socialområde samt social- og arbejdsmarkedsområdet (grundet få besvarelser).

Figuren viser, at det er *mest* almindeligt at inddrage frivillige i det kommunale arbejde på ældreområdet. *Mindst* almindeligt er det at inddrage frivillige på skole- og førskoleområdet.

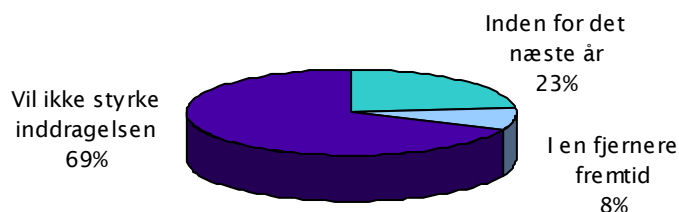
De fleste institutioner, projekter og tilbud har mellem 1 og 10 frivillige tilknyttet til deres arbejdsplads. Enkelte områdecetre og trænings-/aktivitetstilbud inden for ældreområdet har 100, 150 eller helt op til 400 frivillige tilknyttet.

Fremtidig inddragelse af frivillige

Vi har ønsket at kende institutionernes mv. planer om at inddrage flere frivillige i fremtiden. På den måde vil vi opnå kendskab til især de arbejdspladser, der ikke inddrager frivillige. Har arbejdspladser, der i dag ikke inddrager frivillige, intentionen om at gøre det – uden dog at have effektueret den endnu? Eller hersker forestillingen om en arbejdsplads uden frivillige også i fremtiden?

Institutionsundersøgelsen viser, at 69 % af samtlige deltagende institutioner, projekter og tilbud ikke har planer om at fremme inddragelsen af frivillige fremover. 31 % har planer om det enten inden for det næste år eller i en fjernere fremtid (figur 4).

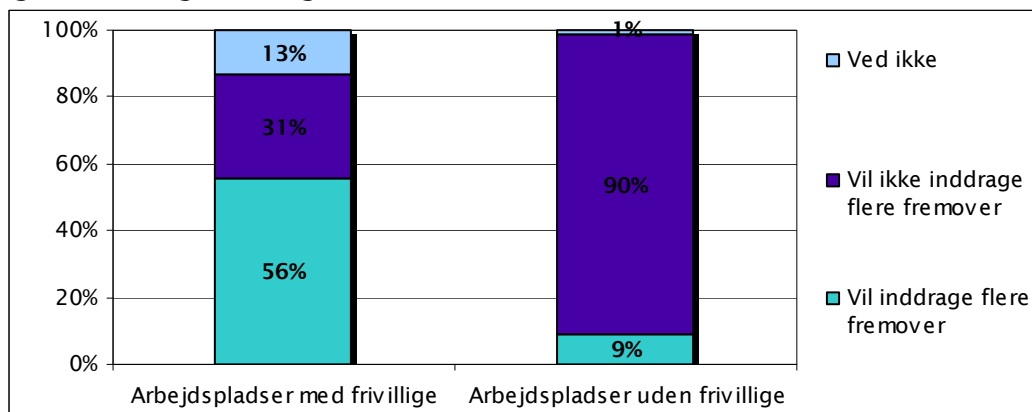
Inddragelse af frivillige i fremtiden i kommunale institutioner, projekter og tilbud

Figur 4. Spørgsmål: "Er der taget initiativ til at fremme inddragelse af frivillige på din arbejdsplads?" (106 besvarelser)

Ser vi nærmere på, hvem det er, der så ønsker at inddrage flere frivillige fremover, viser tallene en interessant fordeling på forskellige arbejdspladser. Figur 5 viser, at 56 % af dem, der inddrager frivillige i dag, har planer om at styrke denne inddragelse fremover. Derimod har kun 9 % af dem, der i dag ikke inddrager frivillige, planer om at gøre det fremover.

Inddragelse af frivillige i fremtiden i institutioner, der i dag hhv. inddrager og ikke inddrager frivillige

Figur 5. Spørgsmål: "Er der taget initiativ til at fremme inddragelse af frivillige på din arbejdsplads?" (106 besvarelser)

Beslutningen om at inddrage frivillige i dag går altså igen i ønskerne om den fremtidige inddragelse. Det havde været spændende at kunne sige mere om, *hvorfor* de 90 %, der ikke inddrager frivillige i dag, heller ikke ønsker at gøre det fremover. Noget kunne dog tyde på, at det for hovedpartens vedkommende i hvert fald ikke er tilfældigt, at der ikke inddrages frivillige i dag. Når 90 % heller ikke for fremtiden har planer om at inddrage frivillige, må man antage, at disse institutioner mv. ikke *ønsker* at inddrage frivillige – og at det altså ikke bare er et spørgsmål om endnu ikke at have fået inddragelsen effektueret.

Dog må vi samtidig ikke glemme, at næsten en tiendedel, som i dag ikke inddrager frivillige, faktisk har planer om at gøre det fremover. Dette er igen en positiv drejning, som samlet set vil øge andelen af institutioner mv., der inddrager frivillige.

Opsummering

- 80 % af forvaltningscheferne mener, at der inddrages frivillige inden for hans/hendes fagområde. Dette tal kan dog reelt være noget lavere, da nogle ikke har deltaget i undersøgelsen, netop da de ikke inddrager frivillige.
- 45 % af institutioner, projekter og tilbud inddrager frivillige. Dette sker især på ældreområdet.
- En lille tredjedel af institutioner, projekter og tilbud vil styrke samarbejdet med frivillige fremover. Det er især dem, der allerede i dag inddrager frivillige.
- 90 % af de institutioner mv., der i dag ikke inddrager frivillige, vil heller ikke gøre det fremover.

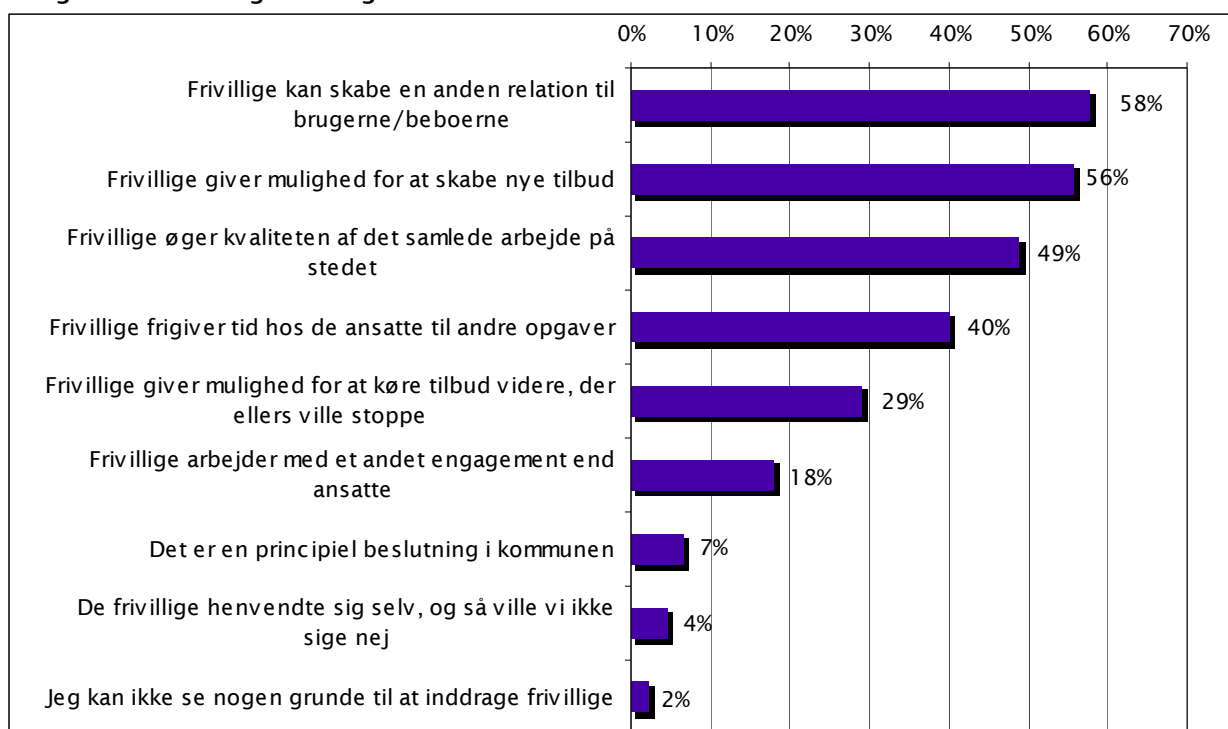
Hvad er holdningen til at inddrage frivillige i kommunerne?

Et af denne pilotundersøgelses mest centrale ærinder har været at undersøge kommunernes holdning til at inddrage frivillige i løsningen af kommunale opgaver på institutioner, projekter og tilbud. Vi vil i dette afsnit se på hvilke udsagn, institutionerne mv. fremhæver som årsager til hhv. at inddrage og ikke at inddrage frivillige.

De institutioner mv., der inddrager frivillige

Vi har opstillet en række udsagn, som institutionerne mv. kunne vælge mellem til at forklare, hvorfor de har valgt at inddrage frivillige på deres arbejdsplads. Figur 6 viser, hvordan årsagerne blev prioriteret.

Årsager til at inddrage frivillige

Figur 6. Spørgsmål: "Hvilke grunde kan du se til at inddrage frivillige på din arbejdsplads (max 3 krydser)?" Prædefinerede svarmuligheder. (45 besvarelser)

Hovedparten af de deltagende inddrager frivillige, fordi de frivillige kan skabe en anden relation til brugere og beboere (58 %), eller fordi frivillige giver mulighed for at skabe nye tilbud (56 %). På en tredjeplads kommer argumentet om, at frivillige øger kvaliteten af arbejdet (49 %).

Dette uddybes af et par deltagere, der kommenterer følgende:

"Livskvaliteten for beboerne øges, da de frivillige laver aktiviteter, som ellers ikke ville ligge på stedet."

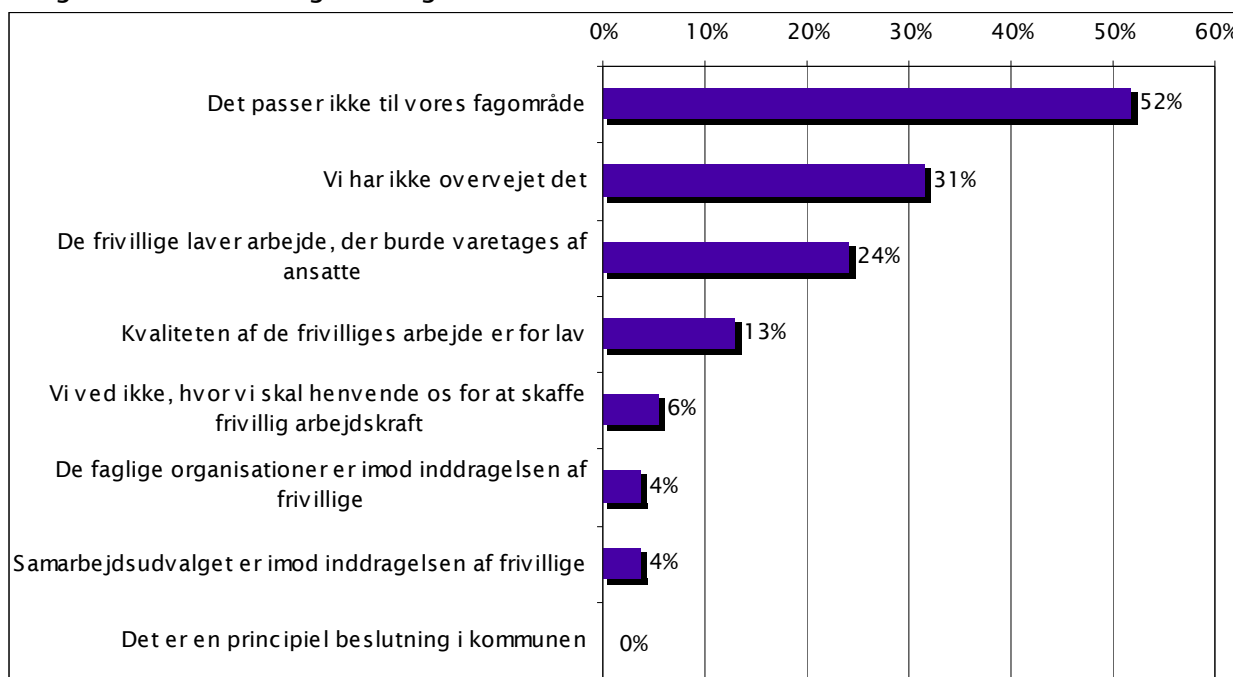
"De frivillige gør det muligt at have arrangementer, som vi ikke selv magter/har tid til."

Forklaringer af principiel eller ”praktisk” karakter – såsom at de frivillige selv henvendte sig, og at man så ikke ville sige nej – rangerer lavest. Frivillige inddrages altså primært ud fra en forestilling om, at de frivillige i praksis bidrager positivt til arbejdspladsen, og ikke bare fordi de frivillige tilfældigvis henvendte sig til stedet. Dertil kommer, at kun 2 % af dem, der i dag inddrager frivillige, ikke kan se nogen grunde til at gøre det.

De institutioner mv., der ikke inddrager frivillige

Vender vi derimod blikket mod de kommunale institutioner, projekter og tilbud, der i dag *ikke* inddrager frivillige, ser billedet noget anderledes ud. Figur 7 viser, hvad institutionerne mv. angiver som årsager til, at de ikke inddrager frivillige.

Årsager til ikke at inddrage frivillige

Figur 7. Spørgsmål: "Hvad er dit bud på, hvorfor der ikke inddrages frivillige (max 3 krydser)?"
Prædefinerede svarmuligheder. (54 besvarelser)

Over halvdelen af de institutioner mv., der ikke inddrager frivillige, svarer, at det er fordi, det ikke passer til deres fagområde. Knap en tredjedel siger, at de ikke har overvejet at inddrage frivillige. Som tredje mest anvendte forklaring på ikke at inddrage frivillige, siger de ansatte ved kommunale institutioner, projekter og tilbud, at de frivilliges arbejde burde varetages af ansatte. 13 % – svarende til 7 besvarelser – angiver endvidere, at kvaliteten af de frivilliges arbejde er for lav.

Tallene viser altså, at hovedparten af de institutioner mv., der ikke inddrager frivillige, enten ikke ser mulighederne for det eller slet ikke har overvejet det. Frivillige er ikke medtænkt som en mulig måde at løfte eller øge kvaliteten af kommunale opgaver på. Dette underbygges af en deltager fra en folkeskole, der kommenterer således:

”Jeg har aldrig hørt om frivillige på en skole, og kan ikke umiddelbart se, hvor de skulle være. Hvis andre har erfaringer vil vi gerne høre om det.”

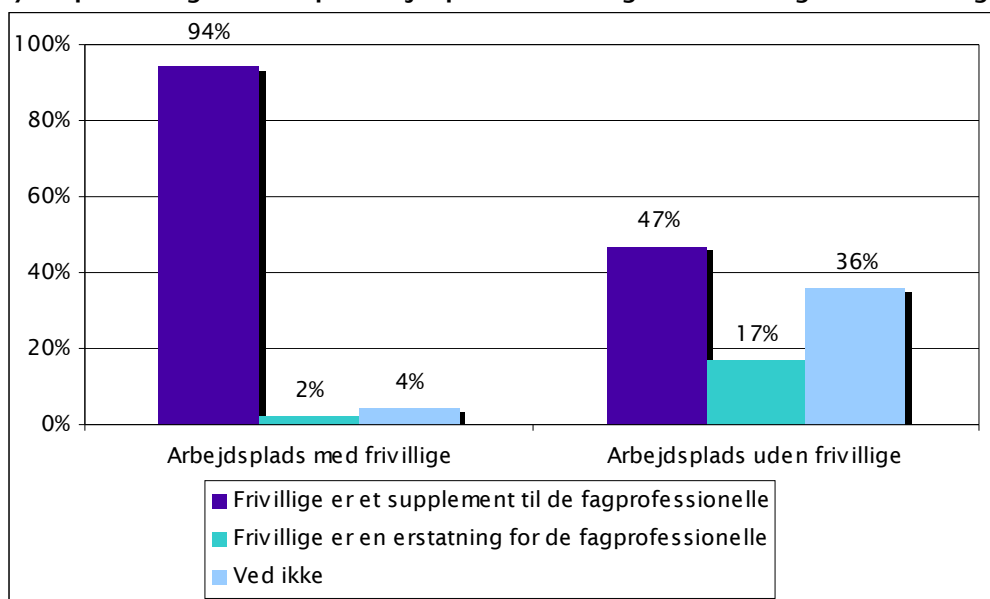
Dertil kommer de mere holdningsbaserede forklaringer, hvor kvaliteten af det frivillige arbejde ikke er god nok til arbejdspladsen. Ligesom blandt institutioner mv., der inddrager frivillige, er det interessant, at kun få angiver mere praktiske eller strukturelle årsager, såsom mangel på viden om, hvor de frivillige skal komme fra eller problemer med faglige organisationer eller samarbejdsudvalg.

Spørgsmålet om kvaliteten af den frivillige indsats åbner for nogle interessante perspektiver. Både arbejdspladser, der inddrager frivillige, og arbejdspladser, der ikke gør, har fået mulighed for at placere et udsagn om kvalitet i rækken af udsagn om frivilligt arbejde. Blandt arbejdspladser, der inddrager frivillige, ligger udsagnet om, at frivillige øger den samlede kvalitet på stedet, placeret tredje øverst (49 %). Blandt arbejdspladser, der ikke har frivillige tilknyttet, ligger udsagnet om, at det frivillige arbejde har for lav kvalitet, placeret fjerde øverst (13 %). De to procentsatser er meget forskellige. Dog er det bemærkelsesværdigt, at kvalitetsudsagnene placeres så relativt højt på begge lister. Kvaliteten af den frivillige indsats vurderes altså forskelligt afhængig af, om der er tale om en arbejdsplads, der inddrager eller ikke inddrager med frivillige.

Frivilligt arbejde – supplement til eller erstatning for de ansatte?

Vi har spurgt de deltagende institutioner mv., om de mener, at frivillige i praksis ender med at blive et supplement til de fagprofessionelle eller en erstatning for dem. Der fremkommer her en tydelig forskel på holdningen til at inddrage frivillige blandt de institutioner mv., der i dag rent faktisk inddrager frivillige, og dem, der ikke gør. Figur 8 viser, hvordan holdningerne fordeler sig på de institutioner, projekter og tilbud, der henholdsvis inddrager og ikke inddrager frivillige.

Synet på frivillige fordelt på arbejdspladser med og uden inddragelse af frivillige

Figur 8. Spørgsmål: ”Mener du, at frivillige på en arbejdsplads i praksis ender med at være et supplement til de fagprofessionelle eller en erstatning for fagprofessionelle?” (106 besvarelser)

Generelt opfatter hovedparten af de adspurgte frivillige som et supplement og ikke en erstatning. Men hvor denne hovedpart udgøres af 94 % ud af arbejdspladser, der i dag inddrager frivillige, er den kun på 47 % ud af de arbejdspladser, der i dag ikke inddrager frivillige. 17 % af disse mener derimod, at frivillige ender med at være en erstatning for de ansatte. 36 % af arbejdspladser uden frivillige ved ikke, hvad de mener om emnet.

Spørgsmålet om, hvorvidt frivillige supplerer eller erstatter de ansattes løsning af kommunale opgaver, er ofte blevet debatteret i både kommunale og frivillige kredse. Almindeligvis ønsker ingen, at frivillige bliver en erstatning for de ansatte. Når vi her ser, at en langt større del af de institutioner mv., der ikke inddrager frivillige, opfatter dem som en erstatning for de ansatte, tolker vi derfor dette, som at der generelt er en mere negativ holdning til at inddrage frivillige i disse institutioner.

Vi har endvidere set nærmere på de institutioner mv., der i dag ikke samarbejder med frivillige. De institutioner, der mener, at frivillige bliver en erstatning for de ansatte, består primært af institutioner, der samtidig angiver én af to årsager til ikke at inddrage frivillige: 1. de frivillige laver arbejde, der burde varetages af ansatte – eller 2. det passer ikke til deres fagområde.

Førstnævnte kan næsten ikke overraske, da udsagnet stort set udtrykker det samme som, at frivillige erstatter de ansatte. Imidlertid er det interessant, at institutioner mv., der anser frivillige for at være en erstatning for ansatte, i høj grad består af institutioner, der ikke mener, at frivillige passer til deres fagområde. Dette kan være et udtryk for, at hvis det er svært at se, hvordan frivillige kan inddrages på arbejdspladsen, er det også svært at se andet, end at de ville erstatte de ansatte, hvis de var der. Dette kan igen betyde, at en negativ holdning til at inddrage frivillige kan hænge sammen med et manglende kendskab til mulighederne for at samarbejde med frivillige.

Pilotundersøgelsen viser altså, at der er en sammenhæng mellem en hhv. positiv og negativ opfattelse af de frivilliges arbejde, og hvorvidt en kommunal arbejdsplads rent faktisk inddrager frivillige i deres arbejde. Hvilken vej kausaliteten vender, er det imidlertid ikke muligt at sige noget sikkert om inden for de her opstillede rammer. På baggrund af øvrigt kendskab til området anser Frivilligrådet det for sandsynligt, at et større kendskab til at inddrage frivillige i løsningen af kommunale opgaver samtidig skaber en mere positiv opfattelse af den frivillige indsats. Dog kan sammenhængen også være udtryk for, at kommunale arbejdspladser, der i forvejen er positivt stemt over for den frivillige indsats, har større tendens til at inddrage denne i deres arbejde.

Alt i alt giver denne pilotundersøgelse ikke mulighed for at give klare svar på, hvad holdningen til frivilligt arbejde bunder i. Det kunne fremadrettet være interessant at undersøge mere om udviklingen i denne holdning og i det reelle niveau af inddragelse af frivillige i løsningen af kommunale opgaver. Ligeledes kunne det være interessant at fordybe sig mere i, hvordan det at inddrage frivillige på en arbejdsplads ændrer holdningen til den frivillige indsats og til samspillet med det øvrige velfærdssamfund.

Opsummering

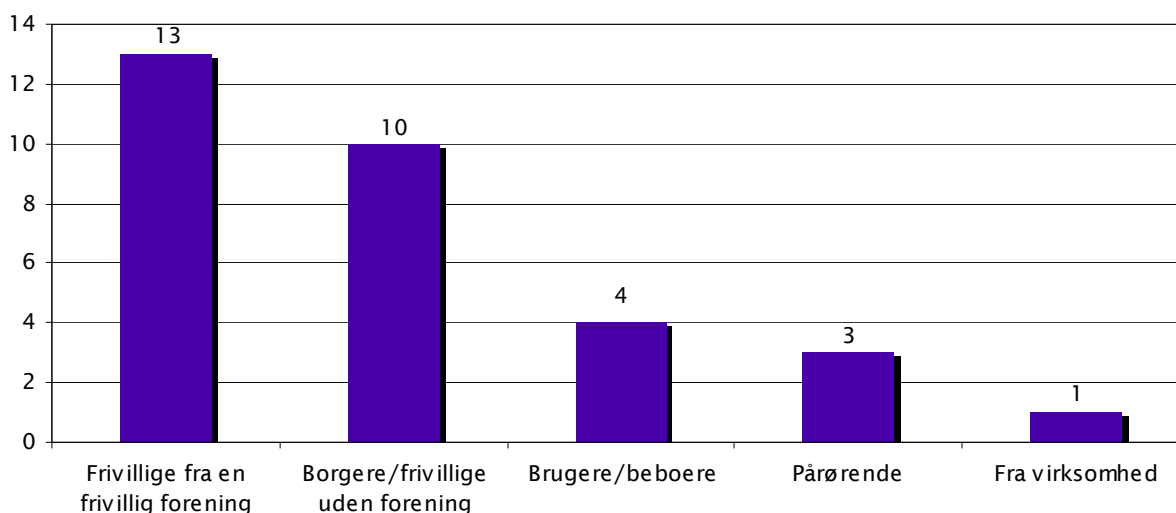
- Det er kun i få tilfælde strukturelle eller praktiske årsager, der bestemmer, om institutionerne inddrager frivillige eller ej. Forklaringen baseres i stedet på holdnings- og vidensargumenter.
- Ud af de institutioner mv., der inddrager frivillige i deres arbejde, angiver 58 %, at det skyldes, at frivillige kan skabe en anden relation til brugere/beboere, 56 %, at frivillige giver mulighed for at skabe nye tilbud, og 49 %, at frivillige øger kvaliteten af det samlede arbejde på stedet.
- Ud af de institutioner mv., der ikke inddrager frivillige i deres arbejde, angiver 52 %, at det ikke passer til deres fagområde, 31 %, at de ikke har overvejet det, og 24 %, at de frivillige laver arbejde, der burde varetages af ansatte.
- Der ses generelt stor forskel på holdningen til frivillige, alt efter om der er tale om en arbejdsplads, der i dag inddrager eller ikke inddrager frivillige. Hvor forestillingen om kvaliteten af det frivillige arbejde er positiv i institutioner, der inddrager frivillige, er den overvejende negativ i institutioner, der ikke inddrager frivillige.
- Generelt tilkendegiver hovedparten af samtlige deltagende institutioner mv., at frivillige er et supplement til og ikke en erstatning for de ansatte. Dog er der en markant større procentdel, der opfatter frivillige som en erstatning for ansatte, i institutioner mv., der ikke inddrager frivillige. Ligeledes er der en stor del af disse institutioner, der ikke ved, hvad de mener om emnet.

Hvem er de frivillige?

Inden for de traditionelle rammer er en frivillig bl.a. defineret som en person, der har tilknytning til en frivillig forening¹. Imidlertid gør mange borgere et stykke ulønnet arbejde uden at være medlem af en frivillig forening. Dette kan fx være borgere, der engagerer sig i deres boligområde, eller som rekrutteres specifikt til et særligt projekt i kommunen. Disse har man ofte benævnt ”kommunale frivillige”, da de løser kommunale opgaver direkte for kommunen i stedet for at have en forening som bindeled. Vi ønsker i dette afsnit at se på, hvem de frivillige, der inddrages i kommunerne, er, og vil især have fokus på de frivilliges tilhørsforhold til foreningerne. Vi har igen spurgt både i forvaltninger og i institutioner, projekter og tilbud.

I forvaltningerne har vi spurgt til de projekter, der ledes af forvaltningerne selv. Her kommer hovedparten af de frivillige fra en frivillig forening (figur 9). Mange er dog også borgere/frivillige, som ikke er tilknyttet en forening men er frivillige ”på egen hånd”. Endvidere optræder både tidligere eller nuværende brugere/beboere eller pårørende samt – i en enkelt kommune – ansatte i en virksomhed i forvaltningernes projekter som frivillige.

Typen af frivillige i projekter ledet i forvaltningen

Figur 9. Spørgsmål: ”Hvis forvaltningen selv har eller har haft et projekt el.lign., hvor der blev inddraget frivillige eller ulønnede borgere, hvor kom de da fra (gerne flere krydser)?” Opgjort i absolute tal (17 besvarelser)

7 ud af de 13, der markerer, at de frivillige kommer fra en forening, markerer samtidig, at de også inddrager borgere/frivillige uden foreningstilknytning. Der er altså i ca. halvdelen af tilfældene tale om, at forvaltningerne udelukkende inddrager foreningsfrivillige. Kun 3 ud af de 10, der inddrager borgere/frivillige uden foreningstilknytning, har *ikke* samtidig gjort brug af frivillige i en forening. Der er altså en lille overvægt af tilfælde, hvor der primært bruges frivillige fra forening.

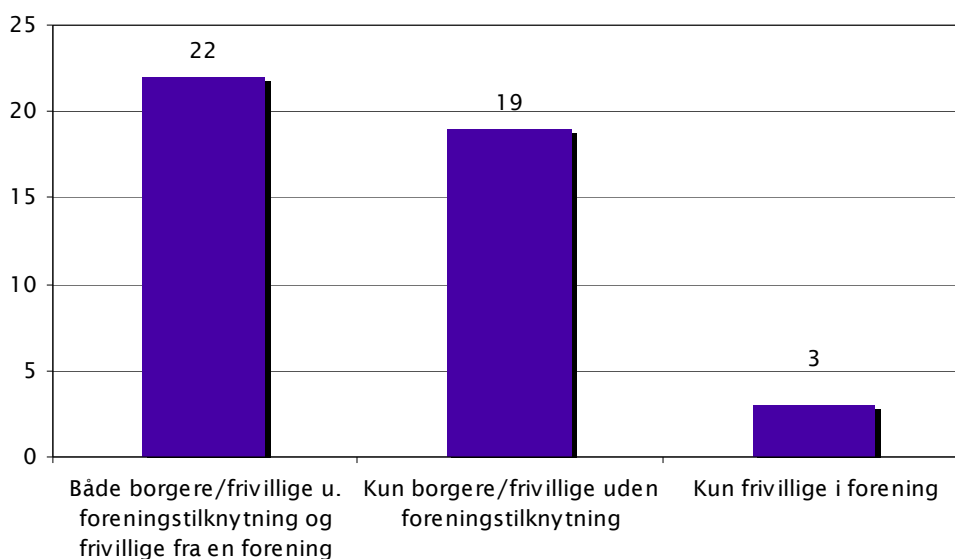
¹ ”Bet. nr. 1332: Betænkning om frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund”, Udvalget om frivilligt socialt arbejde, Socialministeriet (1997)

Ligeledes har vi spurgt i forvaltningerne, hvilke frivillige der *hovedsageligt* inddrages i projekterne². Her svarer 7 ud af de 16, der har besvaret spørgsmålet, at hovedparten af de frivillige kommer fra en forening, og 5 ud af 16 svarer, at hovedparten er borgere uden foreningstilknytning. Også her er der altså tæt løb mellem de to typer af frivillige, om end med en lille overvægt af frivillige fra en forening.

I spørgsmålene til institutionerne mv. har vi særligt interesseret os for, hvorvidt de frivillige er tilknyttet en forening eller optræder uden foreningstilknytning. Ind under sidstnævnte kategori hører ligeledes pårørende og brugere/beboere, som ikke er frivillige gennem en forening.

Som det ses i figur 10, inddrager hovedparten af institutionerne mv. enten udelukkende borgere uden foreningstilknytning eller både disse borgere og frivillige fra en forening i deres arbejde. Kun få af de adspurgte samarbejder udelukkende med frivillige fra en forening.

Typen af frivillige i institutioner, projekter og tilbud

Figur 10. Spørgsmål: "Er de frivillige i forening, eller er det borgere/frivillige uden foreningstilknytning?" Opgjort i absolutte tal (48 besvarelser). Besvarelsen 'Ved ikke' er ikke vist her.

Både i forvaltningernes egne projekter og i kommunale institutioner, projekter og tilbud inddrages altså både frivillige, der har tilknytning til en frivillig forening, og frivillige, der ikke har. Der er dog forskel på, hvilken type frivillig der primært inddrages. I forvaltningsprojekterne inddrages der i lidt større omfang frivillige i forening, hvor der i institutioner, projekter og tilbud oftere inddrages borgere uden foreningstilknytning.

Man kunne forestille sig, at overvægten af borgere uden foreningstilknytning skyldes undersøgelsens store repræsentation af institutioner. Dette kunne betyde, at de frivillige ofte vil være forældre eller andre pårørende, som ikke er frivillige via en frivillig forening. Imidlertid holder denne forestilling ikke hele vejen igennem. Tabel 4 viser fordelingen af typen af frivillige på kommunale institutioner og tilbud. De øvrige typer arbejdspladser er her udeladt pga. meget få svar.

² Spørgsmål: "Hvorfra tror du hovedparten af de frivillige kom?" (16 besvarelser)

Typen af frivillig fordelt på kommunale institutioner og tilbud

	Både borgere/frivillige uden foreningstilknytning og frivillige fra en forening	Kun borgere/frivillige uden foreningstilknytning	Kun frivillige i forening	Besvarelser i alt
Institution	13	12	3	31
Tilbud	3	6	0	9

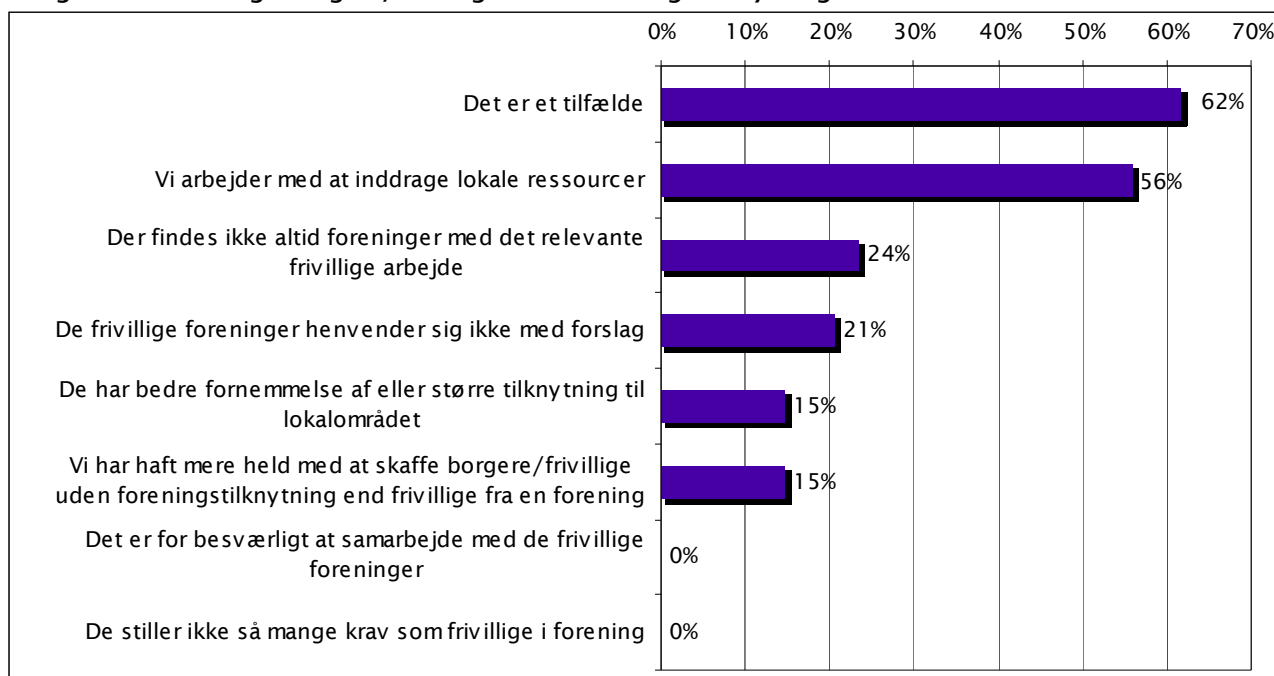
Tabel 4. Svar fra i alt 40 institutioner og tilbud.

Som vist i tabellen er det ikke kun institutionerne i undersøgelsen, som i høj grad inddrager frivillige uden for forening. Relativt set inddrages denne type frivillig i endnu højere grad i de kommunale tilbud. Ligeledes er det interessant, at hovedparten af de 6 tilbud, der kun inddrager frivillige uden foreningstilknytning, er væresteder. Da mange ikke-kommunale væresteder drives af frivillige foreninger, kunne man have forestillet sig, at kommunerne ville være interesseret i at samarbejde med de frivillige foreninger om deres kommunale væresteder. Dog skal der selvfølgelig tages forbehold for det noget lavere antal svar fra kommunale tilbud end fra institutioner.

Årsager til at inddrage frivillige uden foreningstilknytning

Generelt er det interessant i forhold til det traditionelle frivilligbegreb, at så mange kommunale arbejdspladser – i både institutions- og forvaltningsregi – angiver at inddrage borgere, der ikke har foreningstilknytning. Figur 11 illustrerer, hvilke årsager institutioner mv. anfører til at inddrage borgere uden for foreningsregiet³.

Årsager til at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning

Figur 11. Spørgsmål: "Hvorfor har man på din arbejdsplads valgt at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning (max 3 krydser)?" Prædefinerede svarmuligheder. (34 besvarelser)

³ Vi har også spurgt, hvorfor der kun inddrages frivillige i forening. Der var imidlertid så få respondenter, der kun gør dette, at resultaterne ikke er valide.

De fleste af institutionerne mv. (62 %) mener, at det er et tilfælde, at det ikke er frivillige fra en forening men derimod frivillige uden foreningstilknytning, der inddrages i deres arbejde. I mange tilfælde (56 %) hænger det imidlertid sammen med et ønske om at inddrage lokale ressourcer. Godt en tredjedel af de 56 % har både markeret at inddrage lokale ressourcer og at det er et tilfælde. Der er ingen af institutionerne mv., der inddrager borgere uden foreningstilknytning, fordi det er besværligt at samarbejde med de frivillige foreninger. Dog oplever ca. en fjerdedel af de deltagende, at foreningerne ikke henvender sig med forslag til samarbejdet.

Ikke alle institutioner forholder sig dog ens til, hvorfor de inddrager frivillige uden foreningstilknytning. I tabel 5 ser vi hhv. skolers og ældreinstitutioners begrundelse for at inddrage frivillige uden foreningstilknytning.

Årsager til at inddrage frivillige uden foreningstilknytning på skole- og ældreområdet

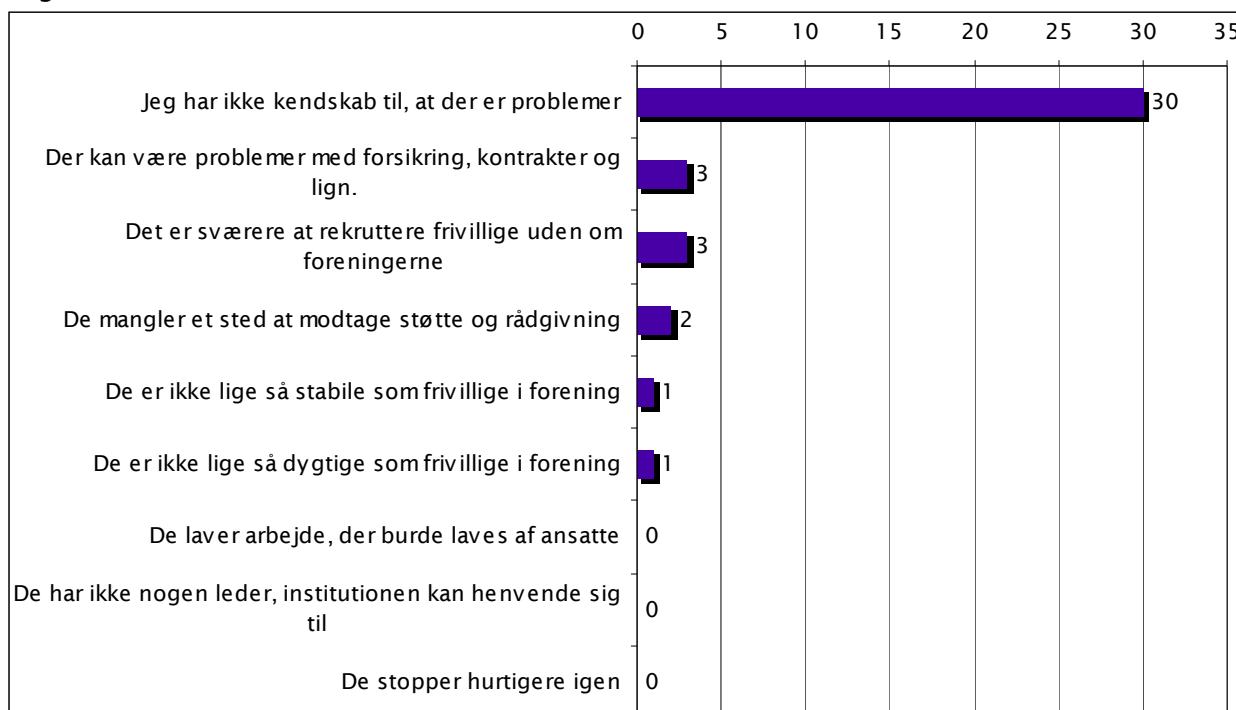
	Bedre fornemmelse af lokalområdet	Inddrage lokale ressourcer	Et tilfælde	Frivillige foreninger henvender sig ikke	Findes ikke altid foreninger med det relevante frivillige arbejde	Mere held med at skaffe frivillige u. foreningstilknytning	Besvarelser i alt
Skoler	0	0	4	0	1	1	4
Ældreinst.'er og -tilbud	3	11	8	4	5	2	15

Tabel 5. Svar fra i alt 19 institutioner og tilbud på skole- og ældreområdet.

På skoleområdet svarer 4 ud af 4 deltagere, at det er et tilfælde, at de frivillige ikke kommer fra en forening. På plejehjem, aktivitetscentre og andre institutioner og tilbud på ældreområdet mener godt halvdelen ligeledes, at det er et tilfælde – men samtidig svarer knapt 3 ud af 4, at de inddrager frivillige uden foreningstilknytning, fordi de arbejder med at inddrage lokale ressourcer. Det er også især på ældreområdet, at de ansatte oplever ikke at bruge de frivillige foreninger. 5 ud af 15 oplever, at foreningernes ikke har relevante tilbud, og 4 ud af 15 oplever, at foreningerne ikke henvender sig med forslag til samarbejde.

Figur 12 viser imidlertid, at dette ikke er tilfældet.

Problemer i institutioner mv. ved at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning

Figur 12. Spørgsmål: "Har du kendskab til problemer med at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning i forhold til frivillige i forening (max 3 krydser)?" Prædefinerede svarmuligheder. Opgjort i absolutte tal (37 besvarelser)

Hovedparten svarer, at de ikke kender til problemer. Dog kan der i enkelte tilfælde være problemer med formalia, det kan være sværere at rekruttere denne type frivillig end frivillige fra en forening, eller de frivillige kan mangle et sted at få støtte og rådgivning.

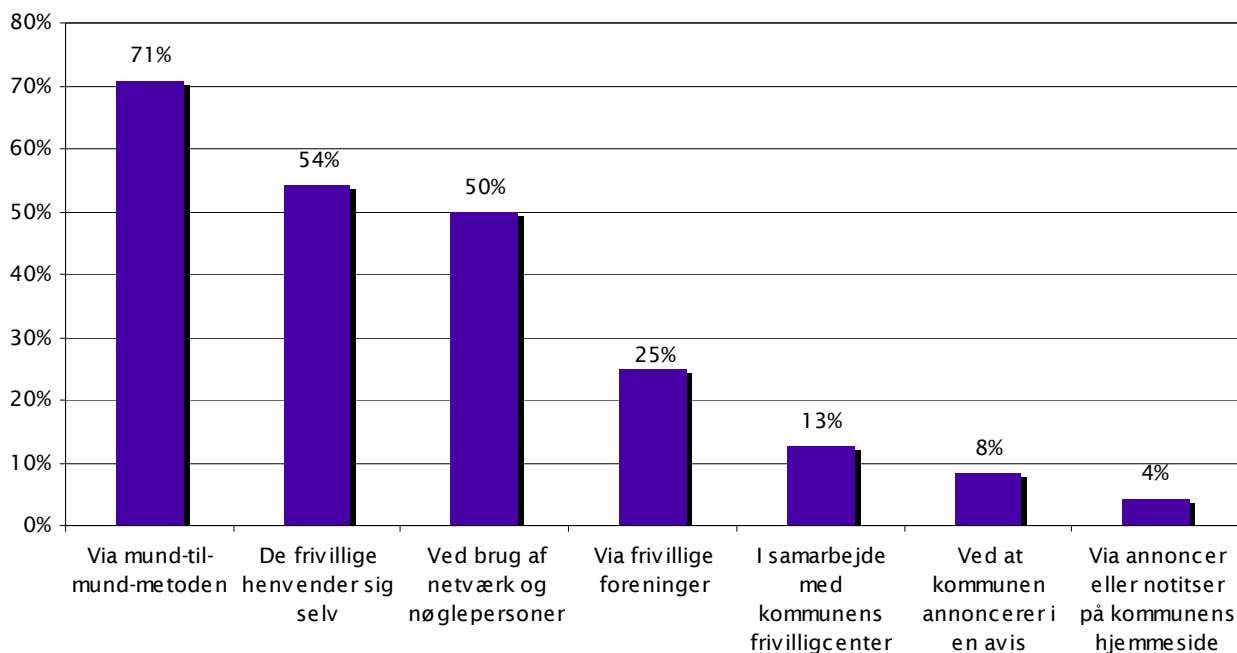
Opsummering

- Både forvaltninger og institutioner, projekter og tilbud inddrager fortrinsvis *både* frivillige, der kommer fra en forening, og frivillige, der ikke har foreningstilknytning men yder den frivillige indsats "på egen hånd".
- Forvaltningerne inddrager oftere end institutioner mv. udelukkende frivillige fra forening i deres projekter.
- Omvendt inddrager institutioner mv. oftere end forvaltningerne udelukkende frivillige uden foreningstilknytning.
- Især ifm. kommunale tilbud såsom væresteder inddrages der udelukkende frivillige uden foreningstilknytning.
- Det er for det meste et tilfælde, at institutionerne mv. inddrager frivillige uden foreningstilknytning i stedet for frivillige i forening. Dog begrundes mange det også med, at de arbejder med at inddrage lokale ressourcer. Dette ses ikke mindst på ældreområdet.
- Ofte inddrages frivillige fra foreningerne ikke, da institutionerne oplever, at foreningerne ikke har relevante tilbud.

Hvordan rekrutteres de frivillige?

Hvordan får institutioner, projekter og tilbud så fat i de frivillige, de gerne vil samarbejde med? Figur 13 viser, hvilke rekrutteringsmetoder der er mest brugte.

Institutionernes mest anvendte rekrutteringsformer

Figur 13. Spørgsmål: "Hvordan rekrutteres de frivillige (gerne flere krydser)?" (48 besvarelser)

71 % af stederne rekrutterer de frivillige via mund-til-mund-metoden – altså ved at "kende nogen, der kender nogen" og ved at spørge sig for. 54 % af de adspurgte siger, at de frivillige selv henvender sig til stedet. 50 % bruger netværk og nøglepersoner.

Der er ligeledes 25 % af de adspurgte steder, der rekrutterer via frivillige foreninger, og 13 %, der samarbejder med det lokale frivilligcenter om rekruttering. Kun få respondenter rekrutterer ved at annoncere.

Vi har i forrige afsnit set, at hovedparten af respondenterne angav at samarbejde med både frivillige i og uden for foreningerne. Ikke overraskende ser vi, at det især er disse institutioner mv., der samarbejder med frivillige foreninger og frivilligcentre, hvor institutioner, der udelukkende inddrager frivillige uden foreningstilknytning, ikke skeler meget til frivillige foreninger og frivilligcentre.

Ikke desto mindre foregår rekrutteringssamarbejdet med frivillige foreninger stadig kun i 41 % af de institutioner mv., der angiver, at de også inddrager frivillige i forening – og samarbejdet med frivilligcentret sker kun i 18 % af disse institutioner. De resterende hhv. 59 % og 81 %, der til tider inddrager frivillige fra forening, rekrutterer ifølge denne undersøgelses tal altså ikke ved at henvende sig til foreningerne eller frivilligcentret. De bruger derimod ligeledes netværksbaserede metoder.

Opsummering

- Det er især de netværksbaserede metoder, der bruges til at rekruttere frivillige. Mange frivillige henvender sig også selv.
- Under halvdelen af institutioner mv. rekrutterer frivillige ved at kontakte frivillige foreninger eller frivilligcentre. Det gælder også de institutioner, der faktisk angiver at inddrage frivillige fra forening i deres arbejde.

Frivilligrådets perspektiver på undersøgelsen

Nærværende undersøgelse er en pilotundersøgelse, der bl.a. har haft til formål at afdække, hvorvidt der er behov for en større undersøgelse af inddragelsen af frivillige i den kommunale opgaveløsning. Vi har ikke haft ambitioner om, at denne pilotundersøgelse skulle afdække hele dette område. Dog har vi fundet, at undersøgelsen viser en del tendenser, som det kunne være interessant at gå mere i dybden med.

Vi vil i dette afsnit kommentere på undersøgelsens resultater. Desuden vil vi forholde os til, hvad der kunne være relevant at undersøge i en større undersøgelse om inddragelse af frivillige i løsningen af kommunale opgaver.

Er 45 % mange eller få?

45 % af de adspurgte kommunale institutioner, tilbud og projekter inddrager frivillige i løsningen af deres opgaver. Dette rejser spørgsmålet: Er 45 % mange eller få?

Det er relevant at huske på, at respondenterne i denne undersøgelse består af 67 % ansatte på institutioner. Det havde været interessant at få en større spredning på kommunale arbejdspladser og især at have flere deltagere fra kommunale projekter. Vi havde således med større sikkerhed kunnet sige noget om til hvilke opgaver, der inddrages frivillige i kommunerne. Ligeledes kunne det i en større undersøgelse være interessant at spørge ind til, hvor mange der inddrog frivillige i arbejdet for fx 5 år siden. Dette ville kunne sige noget om udviklingen i samarbejdet med frivillige.

Imidlertid er det Frivilligrådets vurdering, at 45 % af de kommunale arbejdspladser er relativt mange. Ikke mindst i en undersøgelse med en stor repræsentation af skoler og børnehaver, som har mindre tradition for at inddrage frivillig end andre institutioner. På baggrund af en forestilling om at inddragelsen af frivillige var lavere, end hvad denne undersøgelse viser, fristes vi til at sige, at dette måske er udtryk for en forøgelse af inddragelse over de senere år. Dette er baseret på fornemmelser og fingerpeg fra både den frivillige og kommunale verden, og er naturligvis ikke faktuel.

Det være sagt, giver de 55 %, der ikke inddrager frivillige i deres arbejde, et hint om, at der stadig er muligheder for at udfolde det kommunalt/frivillige samarbejde. Det kunne være interessant i en videre undersøgelse at se nærmere på, hvorfor 26 % af i alt 108 institutioner, projekter og tilbud (52 % af de steder, der ikke inddrager frivillige) ikke mener, at frivillige passer til deres arbejdsområde. Og hvorfor 16 % af 108 (31 % af de steder, der ikke inddrager frivillige) ikke har overvejet at inddrage frivillige. I det hele taget kunne en grundigere undersøgelse af barrierer for at inddrage frivillige være med til at kaste lys over, hvad der skal til, for at kommunen i højere grad tænker i muligheden for, at frivillige kan indgå i det kommunale arbejde. Ligeledes kunne en grundigere undersøgelse af motiverne hos de institutioner, der i dag inddrager frivillige, bidrage til dette.

Hvad vej vender pilen?

Vi har set i pilotundersøgelsen, at der er en sammenhæng mellem holdningen til frivillige, og hvorvidt der inddrages frivillige på arbejdspladsen. Det har ikke været muligt at sige noget endeligt om, hvad vej pilen vender: Er det den positive holdning til frivillige, der motive- rer til inddragelsen af disse? Eller bliver kommunalt ansatte gladere for den frivillige indsats, jo mere de samarbejder?

Frivilligrådets tese er, at pilen vender begge veje. I hvert fald er det nok de færreste ar- bejdspladser, der er decideret negative over for frivillige, som alligevel vælger at samarbej- de med dem.

Dog kan dette ikke nødvendigvis i sig selv forklare den markante forskel på holdningen til frivillige alt efter, om der findes et samarbejde eller ej. Vi kan her læne os op ad andre un- dersøgelser, som peger på, at tidligere skeptiske ansatte i dag er glade for samarbejdet med frivillige. FOA har gennemført en medlemsundersøgelse, der viser, at 90 % af de ansatte i ældreplejen oplever, at det frivillige sociale arbejde er med til at forbedre tilværelsen for borgerne. 80 % oplyser, at samarbejdet er ”godt” eller ”meget godt”. I FOAs medlemsblad beskrives det, at holdningen til samarbejdet med frivillige gennemgår en forandring, fra de frivillige først begynder på arbejdspladsen, til de frivillige er integreret i arbejdet. Holdnin- gen skifter fra, at de frivillige er ”jobtyve”, til at de er ”flødeskum” for arbejdspladsen⁴.

Denne undersøgelse kan bruges til at dirigere tolkningen af tallene fra Frivilligrådets un- dersøgelse i retning af, at holdningen til frivillige på arbejdspladsen kan forandres efter et sam- arbejdsforløb. I en mere dybdegående undersøgelse kunne det være interessant at se nærmere på, hvordan forskellige typer af medarbejdere forholder sig til frivillige, og hvor- dan de forholdt sig til frivillige, inden de startede samarbejdet.

Hvad er de frivillige foreningers rolle?

I det traditionelle frivillighedsbegreb tales der primært om frivillige, der er organiseret i en forening. Imidlertid viser vores undersøgelse, at mange kommunale institutioner og tilbud inddrager frivillige, der yder en frivillig indsats ”på egen hånd”. Dette åbner for to pointer. For det første er det med til at pege på vigtigheden af, at vi sørger for også at anerkende denne form for frivillighed. Og for det andet rejser det et spørgsmål: Hvad er de frivillige foreningers rolle, når der skal rekrutteres frivillige?

Set i forhold til at netværksbaserede rekrutteringsmetoder benyttes af mellem 50-75 % af de adspurgte, er det påfaldende, at kun 25 % rekrutterer frivillige via en frivillig forening – og kun 13 % via det lokale frivilligcenter. At dette også gælder institutioner, der rent faktisk inddrager frivillige fra en forening, er endnu mere bemærkelsesværdigt.

Lad det være sagt med det samme, at dette ikke nødvendigvis skal ses i et negativt lys. Der- imod åbner det for et behov for yderligere undersøgelse af, hvad det er for en type ”sam- fund”, der findes på de arbejdspladser, der tilknytter frivillige uden at kontakte de frivillige foreninger og det lokale frivilligcenter. Hvad gør netop denne form for rekruttering ved frivilligmiljøet? Er det en særlig form for uformel lokal ansvarlighed og uformelt medborger- skab, vi her ser udfoldet? Eller kunne de frivillige foreninger med fordel komme mere i spil,

⁴⁴ fag og arbejde, november 2009. Artikel: ”Fra jobtyve til flødeskum”

når frivillige skal findes til de kommunale arbejdspladser? Og endelig – hvem er de frivillige mere præcist, som ender med at lade sig rekruttere på den netværksbaserede facon?

Flertallet af institutionerne mv. angiver, at de inddrager frivillige uden foreningstilknytning ved et tilfælde. Dog virker dette flertal så stort, at det begynder *ikke* at ligne et tilfælde! Det kunne være interessant i en videre undersøgelse at dykke ned i den lavpraktiske del af rekrutteringsfasen på en kommunal arbejdsplads, og de valg, der træffes mere eller mindre bevidst. Og det kunne være interessant at se nærmere på, hvordan samarbejdet mellem kommune og frivillige foreninger og frivilligcentre foregår – når det altså foregår.

En videre undersøgelse

Med resultaterne af denne pilotundersøgelse kan man pege på nogle emner, der med fordel kunne uddybes i en større undersøgelse. I dette afsnit er vi kommet med nogle bud på, hvad man i en videre undersøgelse kunne stille skarpt på. Dette rummer bl.a. en undersøgelse af følgende:

- Barriererne for samarbejdet mellem frivillige og kommunale arbejdspladser. En sådan analyse kunne evt. kombineres med en kvalitativ interviewbaseret undersøgelsesmetode, hvor respondenterne kan sætte egne ord på, hvordan de oplever muligheden for at inddrage frivillige i deres arbejde. Analysen kunne indeholde en undersøgelse af, hvad der afholder kommunale arbejdspladser fra at inddrage frivillige, og hvad der omvendt motiverer dem til det. Vores pilotundersøgelse tyder på, at det ikke er blandt de strukturelle årsager, man skal lede, men mere i opfattelsen af de frivillige, og hvad de kan gøre for en arbejdsplads.
- Den reelle udvikling i inddragelsen af frivillige. Hvordan så billedet ud for nogle år tilbage, og hvis der er sket en forandring, hvad har så fordret denne? Her kunne man også tage fat i uligheden mellem forvaltnings- og institutionsundersøgelsens tal om, hvor meget der inddrages frivillige i den kommunale opgaveløsning.
- Det konkrete samarbejde med frivillige foreninger og med frivilligcentre. Man kunne fx undersøge, hvordan den reelle beslutningsproces omkring rekrutteringen af frivillige foregår, hvem de frivillige er, og hvad den uformelle netværksbaserede rekrutteringsform bidrager med og skaber af problemer.
- Foreningernes oplevelse af samarbejdet med kommunen. Hvad motiverer eller afholder foreningerne fra at søge et tættere samarbejde? Ligeledes kunne man undersøge frivilligcentrenes ønsker og initiativer i forbindelse med rekrutteringen af frivillige.
- Flere respondenter fra flere kommuner kunne skabe grundlag for mere generelle analyser. Er det fx muligt at finde fællestræk på tværs af de kommuner, der har en hhv. høj og lav inddragelse af frivillige – såsom om kommunen har en frivilligpolitik, et frivilligcenter, og hvordan den overordnede holdning til frivillige er.

- Flere respondenter kunne ligeledes gøre det muligt at sige noget mere om de typer af institutioner, der inddrager frivillige, og hvad der får netop disse institutioner og ikke andre til at opsøge samarbejdet med frivillige.

BILAG

Bilag 1. Spørgeskema til forvaltningerne

INTRODUKTION

Denne undersøgelse handler om kommunens inddragelse af frivillige til løsningen af kommunale opgaver.

Du vil først få nogle få spørgsmål om dig selv. De efterfølgende spørgsmål handler om inddragelsen af frivillige inden for institutioner, projekter, tilbud mv. inden for dit arbejdsområde.

KORT OM DIG

Til at starte med har vi nogle korte spørgsmål om dit arbejde.

1. Hvilken kommune arbejder du i?

- Guldborgsund
- Randers
- Rødovre
- Syddjurs

2. Hvilken jobfunktion har du?

- Fagprofessionel eller sagsbehandler
- Konsulent
- Afdelingsleder med myndighedsansvar
- Afdelingsleder med driftsansvar
- Chef for fagafdeling/fagforvaltning
- Direktør for forvaltning
- Administrativ medarbejder
- Andet: _____

3. Hvilket område arbejder du indenfor?

- Førskoleområdet
- Skoleområdet, inkl. SFO/fritidshjem
- Ældreområdet
- Social- og arbejdsmarkedsområdet
- Det specialiserede socialområde
- Kultur- og fritidsområdet
- Miljø- og teknikområdet
- Sundhedsområdet
- Erhvervsområdet
- Frivillighedsområdet
- Andet: _____

4. Hvilket underområde arbejder du indenfor?

Hvis du arbejder inden for førskoleområdet:

- Dagpleje
- Vuggestue
- Børnehave
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for skoleområdet:

- Grundskole
- SFO/fritidsklub
- Ungdomsskole
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for ældreområdet:

- Plejeområdet
- Omsorgsområdet
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for social- og arbejdsmarkedsområdet:

- Aktivering
- Vejledning og koordination
- Integration
- Alkohol og misbrug
- Socialpsykiatrien
- Udsatte og hjemløse
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for det specialiserede socialområde:

- Udsatte børn og unge
- Handicappede børn – svært handicappede
- Handicappede børn – lettere handicappede
- Handicappede voksne – svært handicappede
- Handicappede voksne – lettere handicappede
- Specialundervisning
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for kultur- og fritidsområdet:

- Sportsklubber o.lign.
- Fritidsaktiviteter (spejder o.lign.)
- Beboeraktiviteter
- Bibliotek og aktiviteter i tilknytning hertil
- Kultur- og forsamlingshuse
- Kultur (teater, musik, museer osv.)
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for miljø- og teknikområdet:

- Byplanlægning
- Boligområdeudvikling
- Landdistriktsudvikling
- Parker og natur
- Miljø
- Trafik og veje
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for sundhedsområdet:

- Sundhedscenter
- Sundhedsplejen
- Forebyggelse
- Genoptræning
- Rådgivning
- Pleje
- Omsorg
- Socialpsykiatrien
- Hospice
- Alkohol og misbrug
- Andet: _____

Hvis du arbejder inden for erhvervsområdet:

- Erhvervsrådgivning
 Udbud og udlicitering
 Andet: _____

INDDRAGELSE AF FRIVILLIGE

De følgende spørgsmål handler om inddragelsen af frivillige i kommunale institutioner, kommunale projekter, tilbud mv., der hører under dit område.

Selvejende institutioner uden driftsoverenskomst indgår ikke undersøgelsen.

5. I hvor stor en del af kommunale institutioner, tilbud, projekter mv. inden for dit arbejdsområde inddrager man frivillige?

- Der er ingen inddragelse af frivillige
 1-25 %
 26-50 %
 51-75 %
 76-100 %
 Ved ikke

Hvis du svarede, at der ingen inddragelse er, spring da til spørgsmål 12. Hvis du svarede, at du ikke ved det, spring da til spørgsmål 13.

6. Inden for hvilken type institutioner, projekter, tilbud mv. inddrages de frivillige?

7. Frivilligrådet vil gerne sende et lignende spørgeark til de projekter, tilbud mv., hvor man inddrager eller kunne inddrage frivillige. Derfor er vi interesserede i at rekvirere en liste over disse steder.

Har forvaltningen en liste over de projekter, tilbud el.lign., hvor man evt. inddrager frivillig arbejdskraft?

- Ja
 Nej
 Ved ikke

HVIS DU SVAREDE JA TIL SPØRGSMÅL 7

8. Hvis der er mulighed for, at Frivilligrådet kan få udleveret lister over institutioner, projekter, tilbud el.lign., hvem skal vi da kontakte?

9. Hvis forvaltningen selv har eller har haft et projekt el.lign., hvor der blev inddraget frivillige eller ulønnede borgere, hvor kom de da fra (gerne flere krydser)?

- Frivillige fra en frivillig forening (fx Røde Kors)
- Borgere/frivillige fra lokalområdet (uden foreningstilknytning)
- Nuværende eller tidligere brugere/beboere
- Nuværende eller tidligere pårørende til brugere/beboere
- Vi har ikke haft projekter, hvor vi har inddraget frivillige eller ulønnede borgere
- Ved ikke
- Andet: _____

Hvis du svarede, at der ikke er sådanne projekter, eller at du ikke ved det, spring da til spørgsmål 11.

10. Hvorfra tror du hovedparten af de frivillige kom?

- Frivillige fra en frivillig forening (fx Røde Kors)
- Borgere/frivillige fra lokalområdet (uden foreningstilknytning)
- Nuværende eller tidligere brugere/beboere
- Nuværende eller tidligere pårørende til brugere/beboere
- Ved ikke
- Andet: _____

11. Hvilke grunde kan du se til at inddrage frivillige i institutioner, tilbud, projekter mv. inden for dit arbejdsområde (max 3 krydser)?

- Det er en principiel beslutning i kommunen
- Frivillige arbejder med et andet engagement end ansatte
- Frivillige frigiver tid hos de ansatte til andre opgaver
- Frivillige giver mulighed for at køre tilbud videre, der ellers ville stoppe
- Frivillige giver mulighed for at skabe nye tilbud
- Frivillige kan skabe en anden relation til brugere/beboerne
- Frivillige øger kvaliteten af det samlede arbejde på stedet
- Jeg kan ikke se nogen grund til at inddrage frivillige på mit arbejdsområde

HVIS DER IKKE INDDRAGES FRIVILLIGE.

12. Hvorfor tror du, der ikke inddrages frivillige i institutioner, tilbud, projekter mv. inden for dit arbejdsområde (max 3 krydser)?

- Kvaliteten af de frivilliges arbejde er for lav
- Det er ikke blevet overvejet
- Det passer ikke til fagområdet
- Det er en principiel beslutning i kommunen
- Man ved ikke, hvor man skal henvende sig for at skaffe frivillig arbejdskraft
- De faglige organisationer er imod inddragelsen af frivillige
- De frivillige laver arbejde, der burde varetages af ansatte

FREMTIDIG INDDRAGELSE AF FRIVILLIGE

ALLE – UANSET OM DER INDDRAGES FRIVILLIGE I DAG ELLER IKKE.

13. Er der taget initiativ til at fremme inddragelse af frivillige inden for dit arbejdsområde?

- Ja, vi har konkrete planer inden for det næste år
- Ja, i en fjernere fremtid
- Nej
- Ved ikke

14. Hvori består planerne om inddragelse af frivillige?

Mange tak for dine svar. Det har været en stor hjælp for os.

Vi vil meget gerne have lov til at kontakte dig, hvis vi får brug for at få uddybet nogle af dine svar. Hvis vi må kontakte dig, må du gerne skrive dit navn og telefonnummer i feltet nedenfor.

Hvis du har kommentarer til undersøgelsen, kan du også skrive dem her.

Bilag 2. Spørgeskema til kommunale institutioner, projekter, tilbud mv.

INTRODUKTION

Denne undersøgelse handler om inddragelsen af frivillige til løsningen af opgaver i kommunale institutioner, tilbud, projekter mv. Dette omfatter **IKKE** bruger- eller pårørendebestyrelser og -råd. Dog er pårørende, der laver andet arbejde end bestyrelsesarbejde, inkluderet.

Vi er blandt andet interesserede i, hvorvidt de frivillige kommer fra en frivillig forening eller om de er borgere eller frivillige uden foreningstilknytning. Borgere/frivillige uden foreningstilknytning vil typisk være borgere fra lokalområdet eller pårørende, som arbejder ulønnet på stedet, **uden** at være medlem af en forening, der har med pågældende arbejdsområde at gøre (fx Røde Kors).

KORT OM DIT ARBEJDE

Til at starte med har vi nogle korte spørgsmål om dit arbejde.

1. Hvilken kommune arbejder du i?

- Guldborgsund
- Randers
- Rødovre
- Syddjurs

2. Skriv venligst her dit navn, emailadresse og navnet på den institution, det projekt eller tilbud, hvor du arbejder (evt. med en kort beskrivelse).

Oplysningerne er kun til internt brug og offentliggøres ikke.

Navn: _____

E-mail: _____

Arbejdsplads: _____

3. Hvilket område arbejder du indenfor (kun ét kryds)?

- Førskoleområdet
- Skoleområdet, inkl. SFO/fritidshjem
- Ældreområdet
- Social- og arbejdsmarkedsområdet
- Det specialiserede socialområde
- Kultur- og fritidsområdet
- Miljø- og teknikområdet
- Sundhedsområdet
- Erhvervsområdet
- Frivillighedsområdet
- Andet: _____

4. Hvor arbejder du?

- På en institution
- På et kommunalt projekt (organiseret af kommunen)
- På et kommunalt tilbud (organiseret af kommunen)
- I en forvaltning
- På en institution, et projekt eller et tilbud, der ikke er kommunalt organiseret
- Andet: _____

5. Hvilket job har du?

- Institutionsleder
- Medarbejder i institution
- Projekt- eller tilbudsansvarlig
- Medarbejder på projekt eller tilbud
- Ansat i en forvaltning
- Andet: _____

6. Arbejder du i en selvejende institution uden driftsoverenskomst?

- Ja
- Nej

Svarede du ja til dette spørgsmål? Du er i så fald ikke i målgruppen for vores undersøgelse og behøver ikke svare på flere spørgsmål. Vi takker for din tid.

GENEREL INDDRAGELSE AF FRIVILLIGE

De følgende spørgsmål handler om inddragelsen af frivillige på din arbejdsplads.

7. Har du kendskab til, at der inddrages frivillige på din arbejdsplads (kun ét kryds)?

- Ja, det ved jeg med sikkerhed
- Ja, det tror jeg
- Nej, det gør der ikke
- Ved ikke

8. Mener du, at frivillige på en arbejdsplads i praksis ender med at være et supplement til de fagprofessionelle eller en erstatning for fagprofessionelle (kun ét kryds)?

- De er et supplement til de fagprofessionelle
- De er en erstatning for de fagprofessionelle
- Ved ikke

Hvis du i forrige spørgsmål svarede nej til at der inddrages frivillige på din arbejdsplads – gå da til spørgsmål 12 nu.

9. Hvor mange frivillige er tilknyttet stedet lige nu (skriv tal)?

Skriv tal: _____

10. Hvilke grunde kan du se til at inddrage frivillige på din arbejdsplads (max 3 krydser)?

- De frivillige henvendte sig selv, og så ville vi ikke sige nej
- Frivillige giver mulighed for at køre tilbud videre, der ellers ville stoppe
- Frivillige frigiver tid hos de ansatte til andre opgaver
- Frivillige øger kvaliteten af det samlede arbejde på stedet
- Jeg kan ikke se nogen grunde til at inddrage frivillige
- Frivillige arbejder med et andet engagement end ansatte
- Det er en principiel beslutning i kommunen
- Frivillige kan skabe en anden relation til brugerne/beboerne
- Frivillige giver mulighed for at skabe nye tilbud

Uddyb gerne dine svar eller skriv andet:

11. Hvordan rekrutteres de frivillige (gerne flere krydser)?

- Ved at kommunen annoncerer i en avis
- Via annoncer eller notitser på kommunens hjemmeside
- Ved brug af netværk og nøglepersoner
- Via mund-til-mund-metoden
- Via frivillige foreninger
- I samarbejde med kommunens frivilligcenter
- De frivillige henvender sig selv
- Andet: _____

HVIS DER IKKE INDDRAGES FRIVILLIGE PÅ DIN ARBEJDSPLADS:

12. Hvad er dit bud på, hvorfor der ikke inddrages frivillige (max 3 krydser)?

- De faglige organisationer er imod inddragelsen af frivillige
- Vi har ikke overvejet det
- De frivillige laver arbejde, der burde varetages af ansatte
- Det er en principiel beslutning i kommunen
- Samarbejdsudvalget er imod inddragelsen af frivillige
- Vi ved ikke, hvor vi skal henvende os for at skaffe frivillig arbejdskraft
- Det passer ikke til vores fagområde
- Kvaliteten af de frivilliges arbejde er for lav

Uddyb gerne dine svar eller skriv andet:

De kommende spørgsmål om frivilliges tilhørsforhold stilles kun til de arbejdspladser, hvor der inddrages frivillige. Du bedes derfor springe til spørgsmål 19 om fremtidig inddragelse af frivillige.

DE FRIVILLIGES TILHØRSFORHOLD

De næste spørgsmål handler om, hvorvidt de frivillige er **tilknyttet en forening**, eller de er borgere, der arbejder frivilligt **uden forbindelse til en forening**.

Frivillige/borgere uden foreningstilknytning udfører frivilligt arbejde i kommunal sammenhæng eller i sit lokalområde uden at gøre det som medlem af en frivillig forening (fx Ungdommens Røde Kors, Ældresagen og Dansk Flygtningehjælp). Det kan fx være frivillige på et plejehjem, der ikke er tilknyttet en forening, eller borgere, der er inddraget i kommunale projekter i et boligområde uden at være medlem af en forening.

14. Er de frivillige i forening, eller er det borgere/frivillige uden foreningstilknytning (gerne flere krydser)?

- Frivillige i forening
- Borgere/frivillige uden foreningstilknytning
- Begge dele
- Ved ikke

15. Hvor mange af de frivillige er borgere/frivillige uden foreningstilknytning (kun ét kryds)?

- Ingen
- 1-10
- 11-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- Over 50 - skriv cirkatal: _____
- Ved ikke

HVIS DER INDDRAGES BORGERE/FRIVILLIGE UDEN FORENINGSTILKNYTNING:

16. Hvorfor har man på din arbejdsplads valgt at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning (max 3 krydser)?

- Det er for besværligt at samarbejde med de frivillige foreninger
- Der findes ikke altid foreninger med det relevante frivillige arbejde
- Det er et tilfælde
- Vi har haft mere held med at skaffe borgere/frivillige uden foreningstilknytning end frivillige fra en forening
- De frivillige foreninger henvender sig ikke med forslag
- De stiller ikke så mange krav som frivillige i forening
- Vi arbejder med at inddrage lokale ressourcer
- De har bedre fornemmelse af eller større tilknytning til lokalområdet

Uddyb gerne dine svar eller skriv andet:

HVIS DER KUN INDDRAGES FRIVILLIGE I FORENING:

17. Hvorfor har man valgt at inddrage frivillige i forening, frem for borgere/frivillige uden foreningstilknytning (max 3 krydser)?

- Der er problemer med forsikring, kontrakter og lign., hvis de frivillige ikke er i forening
- Det er en principiel beslutning i kommunen
- Borgere/frivillige uden foreningstilknytning har ikke nogen leder, institutionen kan henvende sig til
- Vi har ikke tradition for at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning
- Borgere/frivillige uden foreningstilknytning er ikke lige så dygtige som frivillige i forening
- Borgere/frivillige uden foreningstilknytning er ikke lige så stabile som frivillige i forening
- Det er et tilfælde
- Borgere/frivillige uden foreningstilknytning stopper hurtigere igen
- Det er nemmere at rekruttere folk, der er i en forening

Uddyb gerne dine svar fra forrige side eller skriv andet:

HVIS DER INDDRAGES FRIVILLIGE – UANSET TILHØRSFORHOLD:

18. Har du kendskab til problemer med at inddrage borgere/frivillige uden foreningstilknytning i forhold til frivillige i forening (max 3 krydser)?

- De mangler et sted at modtage støtte og rådgivning
- Jeg har ikke kendskab til, at der er problemer
- De er ikke lige så dygtige som frivillige i forening
- De har ikke nogen leder, institutionen kan henvende sig til
- De stopper hurtigere igen
- Der kan være problemer med forsikring, kontrakter og lign.
- De laver arbejde, der burde laves af ansatte
- De er ikke lige så stabile som frivillige i forening
- Det er sværere at rekruttere frivillige uden om foreningerne

Uddyb gerne dine svar eller skriv andet:

FREMTIDIG INDDRAGELSE AF FRIVILLIGE

19. Er der taget initiativ til at fremme inddragelse af frivillige på din arbejdsplads (kun ét kryds)?

- Ja, vi har konkrete planer inden for det næste år
- Ja, i en fjernere fremtid
- Nej
- Ved ikke

20. Hvori består planerne om inddragelse af frivillige?

Mange tak for dine svar. Det har været en stor hjælp for os.

Hvis du har kommentarer til undersøgelsen, kan du skrive dem her.

OM FRIVILLIGRÅDET

Frivilligrådet er nedsat af socialminister Benedikte Kiær og drives som en statsinstitution finansieret over finansloven. Rådets 12 medlemmer er udpeget på baggrund af deres indsigt og interesse i den frivillige sektors udvikling og integration i den velfærdspolitiske opgaveløsning. Medlemmerne er udpeget for perioden 1. juli 2008 - 1. juli 2011.

Frivilligrådet rådgiver socialministeren og Folketinget om den frivillige sektors rolle og indsats i forhold til sociale udfordringer. Rådets formål er at bidrage til den offentlige debat om den frivillige sektors rolle i udviklingen af velfærdssamfundet, herunder sektorens samspil med den offentlige sektor og erhvervslivet.

FRIVILLIGRÅDETS MEDLEMMER

Susanne Larsen; formand for Frivilligrådet, præsident for Dansk Røde Kors

Mia Sørup; næstformand for Frivilligrådet, medstifter af og aktiv i Ventilen

Hanne Syrak Nielsen; formand for Børns Voksenvenner i Odense

Mads Roke Clausen; direktør i Mødrehjælpen

Mona Gaardsdal; formand for Friviligcentre og Selvhjælp i Danmark

Anne Worning; direktør i ADHD-foreningen

Thomas Bach; medlem af DIF's bestyrelse

Lars Rasmussen; socialdirektør i Kolding Kommune

Charlotte Fuglsang; direktør i Forebyggelsesfonden

Lise Egholm; skoleinspektør på Rådmandsgades Skole i København

Frede Budolfsen; landsnæstformand i SIND

Steen Søgaard; projektleder for Byen i Balance i Vejle Kommune